

Investigating the Mediating Role of Resilience in the Relationship between Religious Coping Strategies and Marital Satisfaction in Married Women in Mashhad

Maryam Sanati¹ , Mohammad Saeed Abdkhodaei^{2*} , Jafar Talebian-Sharif¹

1- Master of Family Counseling, Hekmat Razavi Institute of Higher Education, Mashhad, Iran.

2- Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

*Correspondence should be addressed to Dr. Mohammad Saeed Abdkhodaei; Email: abdkhod@um.ac.ir

Article Info

Received: Feb 27, 2022

Received in revised form:

May 16, 2022

Accepted: May 23, 2022

Available Online: Sep 23, 2023

Keywords:

Marital satisfaction

Resilience

Religious confrontation

 <https://doi.org/10.22037/jrrh.v9i3.37777>

Abstract

Background and Objective: Successful marriage satisfies many of the psychological and physical needs of individuals, and if the marriage fails, the couple, especially their children, will be severely traumatized. The purpose of this study was to present a structural model to investigate the mediating role of resilience in the relationship between religious coping strategies and marital satisfaction.

Methods: This study was descriptive-correlational and involved path analysis. The statistical population included all married women in the age range of 30 to 50 years in Mashhad in 1300-1400, out of whom 400 were selected by random sampling method (online method). The participants completed the Enrich Marital Satisfaction Questionnaire. (Elson et al.), the Resilience Questionnaire (Connor and Davidson) and the Religious Coping Strategies Questionnaire (Pargament et al.). Research data were analyzed using descriptive statistics (frequency, percentage, mean and standard deviation), Pearson correlation coefficient and structural equation modeling on the SPSS and AMOS software version 24. In the present study, all ethical considerations were observed and the authors reported no conflict of interests.

Results: Based on the results of this study, the proposed model of causal relationships between the mentioned variables had an acceptable fit. In general, in the proposed research model, the results showed that religious coping strategies both directly and indirectly through marriage affect the marital satisfaction of married women ($P < 0.05$). Direct and standard coefficients of resilience on marital satisfaction of married women were also significant.

Conclusion: The modified structural model of the research had a favorable and acceptable fit with the research data and this is an important step in identifying the factors affecting marital satisfaction in married women.

Please cite this article as: Sanati M, Abdkhodaei MS, Talebian-Sharif J. Investigating the Mediating Role of Resilience in the Relationship between Religious Coping Strategies and Marital Satisfaction in Married Women in Mashhad. Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat. 2023;9(3):88-103. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v9i3.37777>

Summary

Background and Objective

Among the social factors that contribute a lot to the transformation of a person is the family (1, 2). Marital relationship is considered as one of the important components of marriage and paying attention to the quality of marital relationship has

always been the concern of counselors and therapists (3). Marriage, especially marital satisfaction, causes psychological well-being in individuals (4). Marital satisfaction is one of the effective factors in the stability of families, and is related to the experience of positive emotions (5). Also, marital dissatisfaction or its low level is associated with disruption in the family atmosphere (6). In the studies, religion has been

Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat

(i.e., Research on Religion & Health)

This work is distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution 4.0 International License \(CC BY 4.0\)](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Vol. 9, No. 3, Autumn 2023

mentioned as one of the variables affecting the quality of married life (7-9). A review of the research background also shows that there is a correlation between Islamic constructs such as religious orientation and marital commitment (10), between religious orientation and marital conflicts (11), religion-oriented coping and marital forgiveness of women who have experienced family violence (12), and between intimacy and satisfaction of couples and Islamic education (13).

Religious coping strategies refer to the use of religious and spiritual strategies to deal with stressful situations (14), and include praying to God, praising God, and trust in God, which are used when facing stressful events (15). In fact, religion is an important aspect of people's lives and determines how they deal with life's problems. It not only increases resilience, but also reduces the impact of stressful events and plays a significant role in solving marital problems (16). Meanwhile, previous studies show that the style of thinking without resilience leads to wrong ideas and inappropriate problem-solving strategies (17). Although resilience has been tested in various environments and in various fields such as effectiveness and treatment (18), learning and academic progress (19), physical and mental health (20), and satisfaction and quality of life (21), and many fields and has received a lot of support from the findings, there is a contradiction about the role of this construct, which is an intermediary variable in the field of family and marriage (22, 23).

Resilience is a dynamic process in which a person shows positive adaptation skills against psychological trauma despite difficult experiences (24, 25). Married people whose lives are stable and have high marital satisfaction generally have longer lives and less psychological and social injuries (22-25). In the field of marital relationships and the factors affecting them, many studies have been conducted in Iran, but most of these studies have investigated simple and linear relationships or therapeutic interventions effective in marital satisfaction, and in the field of studies with a mediating role that analyze, examine and deal with multiple relationships of variables, there is a research gap. Also, regarding the importance of conducting this study, we can mention the increase in clients referring to family counseling centers and divorce rate. Therefore, the present study was conducted with the aim of investigating the mediating role of resilience in the relationship

between religious coping strategies and marital satisfaction in married women.

Methods

Compliance with ethical guidelines: Ethical principles observed during the study included explaining the objectives of the study, assuring the participants about the confidentiality of their personal information, obtaining informed consent of the participants, and the voluntary nature of participation in the study.

The present study was correlational and path analysis. The statistical population of the study included all married women in Mashhad. According to many researchers, the minimum sample size required for modeling structural equations is 200 subjects, and for each factor (hidden variable) about 10 or 20 subjects are required (26). Therefore, 400 participants were selected by available sampling method. research tools were designed and implemented online. in this study entry and exit criteria were considered. data were collected using the Resilience Questionnaire (27, 28), the Anti-Religious Strategy Questionnaire (29, 30), and the Marital Satisfaction Questionnaire (31). Data analysis was performed using descriptive statistics, correlation coefficient and structural equation modeling.

Results

Demographic data showed that most of the participants in the study were in the age range of 36 to 41 years, and 39% of them mentioned their marriage duration to be 5 years. Based on the results of this study, the proposed model of causal relationships between the mentioned variables had an acceptable fit. In general, in the proposed research model, the results showed that religious coping strategies both directly and indirectly through marriage affect the marital satisfaction of married women ($P < 0.05$). Direct and standard coefficients of resilience on marital satisfaction of married women were also significant.

Conclusion

The first finding of the study showed that religious coping strategy has a significant relationship with marital satisfaction. The present finding is consistent with the results of Casp-Borges *et al.* (8), and Sadeghi *et al.* (10). Religious confrontation, by creating a shield against feelings of emptiness and more intense negative emotions, can affect couples' self-control and be beneficial in reducing marital dissatisfaction by increasing coping skills (29, 32). Another finding of the study in line with previous studies (15, 16, 29), was that religious coping was related marital

satisfaction in married women with the mediating role of resilience. When a person is psychologically disturbed in life, he cannot show resilience in the face of difficulties. Therefore, it seems that being religious can increase marital satisfaction by increasing the level of tolerance. Also, in explaining the mediating role of resilience in the relationship between positive religious coping and marital satisfaction, it should be stated that when a person uses a positive religious coping strategy, s/he shows more tolerance for problems due to his relationship with God and because the sense of meaningfulness is dominant in his/her whole life, so s/he is more adaptable in dealing with individual differences in his/her life.

Acknowledgment

The researchers would like to thank all the participants in the study.

Ethical considerations

According to the authors of the article, this article is obtained from the master's thesis with the tracking code 2727706.

Funding

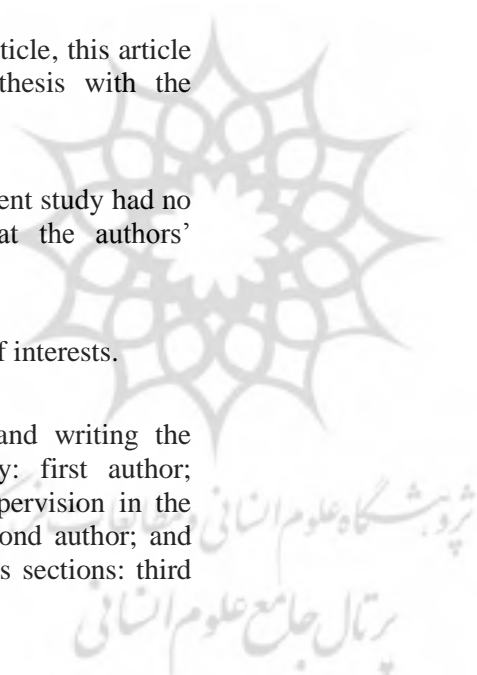
According to the authors, the present study had no sponsor and was carried out at the authors' personal expense.

Conflict of interest

The authors reported no conflict of interests.

Authors' contribution

Conducting research, sampling and writing the problem statement of the study: first author; presentation of the topic and supervision in the implementation of the study: second author; and writing the materials and methods sections: third author.

دراسة الدور الوسيط بين المرونة الإجتماعية في علاقات إستراتيجية التأقلم وبين الرضا من الحياة الزوجية لدى النساء المتزوجات في مدينة مشهد ودور الدين في هذه الحالات

مريم صنعتي^١، محمد سعيد عبدخدائي^٢، جعفر طالبان شريف^١

١- قسم علم الإستشارة، مركز الحكمة الرضوية للتعليم العالي، مشهد، إيران.

٢- قسم علم النفس، كلية العلوم التربوية وعلم النفس، جامعة الفردوسي، مشهد، إيران.

* المراسلات الموجهة إلى الدكتور محمد سعيد عبدخدائي؛ البريد الإلكتروني: abdkhod@um.ac.ir

ملخص	معلومات المادة
<p>خلفية البحث وأهدافه: الزواج الناجح من شأنه أن يعزز الشعور بالرضا من الحياة الزوجية ويستجيب للكثير من الحاجات النفسية والجسدية لدى المتزوج، لكن إن فشل هذا الزواج فإنه سوف يؤثر سلباً على الزوجين وعلى الأطفال بشكل خاص وبدرجة أكبر ويؤجهم ضربة نفسية قاصمة. وانطلاقاً من هذه القناعة تسعى هذه الدراسة أن تقدم نموذجاً هيكلياً تتم من خلاله دراسة الدور الوسيط للمرونة الإجتماعية لدى الزوجين وتقدم استراتيجيات ناجحة للتعاطي مع هذه الحالات النفسية القاسية ودور النزعة الدينية في الشعور بالرضا لدى الأزواج.</p> <p>منهجية البحث: اعتمدت الدراسة المنهجية الوصفية/ الإرتباطية التحليلية. وقد اشتملت الجمعية الإحصائية لجميع النساء المتزوجات اللواتي تتراوح أعمارهن بين ٣٠ حتى ٥٠ عاماً في مدينة مشهد وبين عامي ٢٠١٩ و ٢٠٢٠م. وقد اخذ الباحثون العينة عبر منهجية أخذ العينات المتاحة واختير ٤٠٠ مشاركاً لإجراء الدراسة والإستجابة على استبيان الرضا الزوجي لدى ائريتش، واستبيان المرونة لدى كانر وديويدسون واستراتيجيات التعامل الديني لدى باجامنت والزملاء. وقد تم تحليل المعطيات عبر منهجية الإحصاء الوصفي (الوفرة، النسبة المئوية، المعدل، والانحراف المعياري) ومعامل ارتباط بيرسون ونموذج المعادلات الهيكلية. يُذكر أنه تمت مراعاة جميع الموارد الأخلاقية في هذا البحث وإضافة إلى ذلك، فأن مؤلفي البحث لم يشيروا إلى أي تضارب في المصالح.</p> <p>المعطيات: اظهرت النتائج أن النموذج المقترح للعلاقات السببية بين المتغيرات الواردة في النص كانت وفق ما كان متوقع وأتت سحب ما يُراد لها. وبشكل عام، وحسب النموذج المقترح العام، أظهرت النتائج أن استراتيجيات المواجهة ذات الطابع الديني تترك تأثيراً إيجابياً على المرونة الزوجية وتعزز الشعور بالرضا من الحياة الزوجية بصورة مباشرة وغير مباشرة يمكن وصفها حسب هذا الرسم ($P < 0.05$). كما كانت معامل الإرتباط المباشرة ومواصفات المرونة تؤدي دوراً حاسماً ومعنى دلاليّاً واضحاً على الشعور بالرضا من الحياة الزوجية لدى النساء المتزوجات.</p> <p>الاستنتاج: أن النموذج البنوي المعدل الذي اعتمده الدراسة كان قد استجاب للمطالب المعدّة سلفاً وكان متلائماً مع معطيات الدراسة ومخرجات البحث؛ وهذا يمكن اعتباره خطوة جبارة نحو تعزيز الشعور بالرضا من الحياة الزوجية لدى النساء المتزوجات.</p>	<p>الوصول: ٢٥ رجب ١٤٤٣ وصول النص النهائي: ١٤ شوال ١٤٤٣ القبول: ٢١ شوال ١٤٤٣ النشر الإلكتروني: ٧ ربيع الاول ١٤٤٥</p> <p>الكلمات الرئيسية: الرضا الزوجي المرونة النزعة الدينية</p>

يتم استناد المقالة على الترتيب التالي:

Sanati M, Abdkhodaei MS, Talebian-Sharif J. Investigating the Mediating Role of Resilience in the Relationship between Religious Coping Strategies and Marital Satisfaction in Married Women in Mashhad. Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat. 2023;9(3):88-103. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v9i3.37777>

بررسی نقش میانجی گر تاب‌آوری در رابطه راهبردهای مقابله‌ای مذهبی با رضایتمندی زناشویی در زنان متأهل شهر مشهد

مریم صنعتی^۱، محمدسعید عبدخدایی^{۲*}، جعفر طالبیان شریف^۱

۱- گروه مشاوره، مؤسسه آموزش عالی حکمت رضوی، مشهد، ایران.

۲- گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

*مکاتبات خطاب به دکتر محمدسعید عبدخدایی؛ رایانامه: abdkhod@um.ac.ir

اطلاعات مقاله

دریافت: ۸ اسفند ۱۴۰۰

دریافت متن نهایی: ۲۶ اردیبهشت ۱۴۰۱

پذیرش: ۲ خرداد ۱۴۰۱

نشر الکترونیکی: ۱ مهر ۱۴۰۲

چکیده

سابقه و هدف: ازدواج موفق موجب ارضای بسیاری از نیازهای روانی و جسمانی افراد می‌شود و در صورت شکست، زن و شوهر به‌ویژه فرزندان آنان با ضربه روانی شدید مواجه می‌شوند. هدف از این پژوهش بررسی ارائه الگوی ساختاری بررسی نقش میانجی گر تاب‌آوری در رابطه راهبردهای مقابله‌ای مذهبی با رضایتمندی زناشویی بود.

روش کار: این پژوهش توصیفی - همبستگی و از نوع تحلیل مسیر است. جامعه آماری شامل تمامی زنان متأهل با دامنه سنی ۳۰ تا ۵۰ شهر مشهد در سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بود که با روش نمونه‌گیری دردسترس (به‌شیوه برخط) تعداد ۴۰۰ نفر نمونه پژوهش در نظر گرفته شدند و به پرسش‌نامه‌های رضایت زناشویی انریچ، تاب‌آوری کانر و دیویدسون و راهبردهای مقابله مذهبی پارگامنت و همکاران پاسخ دادند. تحلیل داده‌های پژوهش با استفاده از روش‌های آمار توصیفی (فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار)، ضریب همبستگی پیرسون و الگویابی معادلات ساختاری انجام شد. در این پژوهش همه موارد اخلاقی رعایت شده است و مؤلفان تضاد منافی گزارش نکرده‌اند.

یافته‌ها: بر اساس نتایج این پژوهش، الگوی پیشنهادی روابط علی بین متغیرهای مذکور، برازش قابل قبولی داشت. به‌طور کلی، در الگوی پیشنهادی پژوهش، نتایج نشان داد که راهبردهای مقابله مذهبی هم به‌صورت مستقیم هم به‌صورت غیرمستقیم از طریق تاب‌آوری بر رضایتمندی زناشویی زنان متأهل تأثیر داشت ($P < 0.05$). ضرایب مستقیم و استاندارد تاب‌آوری بر رضایتمندی زناشویی زنان متأهل نیز معنادار بود.

نتیجه‌گیری: الگوی ساختاری اصلاح‌شده پژوهش برازش مطلوب و قابل‌قبول با داده‌های پژوهشی داشت و این گام مهمی در جهت شناخت عوامل مؤثر بر رضایتمندی زناشویی در زنان متأهل است.

واژگان کلیدی:

تاب‌آوری

رضایت زناشویی

مقابله مذهبی

استناد مقاله به این صورت است:

Sanati M, Abdkhodaei MS, Talebian-Sharif J. Investigating the Mediating Role of Resilience in the Relationship between Religious Coping Strategies and Marital Satisfaction in Married Women in Mashhad. Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat. 2023;9(3):88-103. <https://doi.org/10.22037/jrrh.v9i3.37777>

مقدمه

در میان عوامل اجتماعی زیادی که در تحول فرد سهم دارند، خانواده اهمیتی اساسی دارد. بی‌شک در تعیین رفتار بارز و آشکار فرد واکنش‌های عاطفی، ادراک، نگرش‌ها و ارزش‌های فرد از محیط خانواده و نوع تعامل بین اعضای خانواده از اهمیت خاصی برخوردار است (۱، ۲). رابطه زناشویی یکی از مؤلفه‌های مهم ازدواج به شمار می‌رود و توجه به میزان و کیفیت رضایت از زندگی مشترک زوجین از دیرباز محل توجه بسیاری از مشاوران و درمانگران خانواده بوده است (۳). ازدواج به‌ویژه مؤلفه رضایت زناشویی^۱ موجب بهزیستی روان‌شناختی، سلامت و رفاه در زندگی فرد می‌شود (۴).

رضایت زناشویی از عوامل مؤثر در ثبات و پایداری خانواده‌ها و به‌معنای تجربه ذهنی خرسندی در روابط زناشویی، احساس خوب از ازدواج و مطلوبیت آن و تجربه فردی در ازدواج است که افراد آن را با توجه به میزان مسرت و خوشی در زندگی زناشویی ارزیابی می‌کنند (۵). افرادی که رضایت زناشویی بالاتری دارند، هیجان‌های مثبت بیشتری را تجربه می‌کنند، از گذشته و آینده خود و دیگران رویدادهای مثبت بیشتری را به یاد می‌آورند و از پیرامون و دنیای اطراف خود، ارزیابی مثبت‌تری دارند و آنها را خوشایند توصیف می‌کنند (۵) و در صورت نارضایتی یا میزان پایین آن در جو خانواده اختلال به وجود خواهد آمد (۶). مذهب و خانواده ارزش‌های مشابهی را تأکید می‌کنند (۷) و ارتباط بین فردی به‌ویژه ارتباط زناشویی می‌تواند از زمینه‌هایی باشد که تحت تأثیر مذهب و سازه‌های آن قرار گیرد (۸). در پژوهش‌ها مذهب یکی از متغیرهای اثرگذار مهم در کیفیت زندگی زناشویی و رضایتمندی آن یاد شده است (۹). مروری بر مطالعات داخل ایران نشان می‌دهد که محققان پیشین به این نتیجه رسیده‌اند که بین سازه‌های اسلامی مانند جهت‌گیری دینی با تعهد زناشویی در دانشجویان متأهل (۱۰)، جهت‌گیری مذهبی با تعارضات زناشویی (۱۱)، مقابله دین‌محور و بخشودگی زناشویی زنان دارای تجربه خوشونت خانوادگی (۱۲) و صمیمیت و رضایتمندی زوجین درون‌گرا و آموزش‌های اسلامی (۱۳) ارتباط تنگاتنگی وجود دارد.

راهبردهای مقابله‌ای مذهبی^۲ به استفاده از راهبردهای مذهبی و معنوی برای مقابله با شرایط پراسترس و بحرانی

اشاره دارد که در طول زندگی اتفاق می‌افتد (۱۴). این راهبردها شامل روش‌های مختلف مذهبی مانند دعا، نیایش و توکل به خدا هستند که افراد هنگام مواجهه با رویدادهای استرس‌زا از آنها استفاده می‌کنند و به دو دسته راهبردهای مثبت و راهبردهای منفی مقابله‌ای تقسیم می‌شوند (۱۵). در واقع، مذهب جنبه مهمی از زندگی افراد و تعیین‌کننده نحوه مقابله آنها در مواجهه با مشکلات زندگی است و نه تنها تاب‌آوری^۳ را در افراد متأهل افزایش می‌دهد بلکه به کاهش تأثیر رویدادهای تنش‌زا منجر می‌شود و نقش بسزایی در حل مشکلات زناشویی دارد (۱۶). این در حالی است که در مطالعات پیشین مشخص شده است که سبک تفکر بدون تاب‌آوری فرد را به عقاید نادرست و راهبردهای نامناسب حل مسئله رهنمون می‌سازد و موجب هدر دادن انرژی روانی می‌گردد (۱۷). با وجود اینکه تاب‌آوری در حوزه‌های مختلفی از جمله اثربخشی و درمان (۱۸)، یادگیری و پیشرفت تحصیلی (۱۹)، بهداشت جسم و روان (۲۰) و رضایت و کیفیت زندگی (۲۱) و بسیاری از رشته‌ها و محیط‌های گوناگون آزمایش شده و پشتوانه‌های زیادی از یافته‌ها دریافت کرده است اما درباره نقش این سازه که متغیری واسطه‌ای در حوزه خانواده و زناشویی است تناقض وجود دارد. برخی از محققان ادعان داشته‌اند که تاب‌آوری تأثیر مستقیمی بر رضایت زناشویی دارد (۲۲)؛ در حالی که برخی از محققان دیگر این سازه را یکی از سازه‌هایی که تحت تأثیر کارکرد خانواده و تعاملات زناشویی می‌تواند دستخوش تغییرات متعدد شود، در نظر گرفته و ارزیابی کرده‌اند (۲۳).

تاب‌آوری فرایندی پویا است که در آن فرد با وجود تجربه‌های سخت، در برابر آسیب‌های روانی مهارت‌های سازگاری مثبت از خود نشان می‌دهد. تاب‌آوری سازه‌ای چندبُعدی است که میزان بهره‌مندی فرد از آن در اثر تعامل عامل‌های محیطی و شخصی تعیین می‌شود. زمانی که افراد در معرض موقعیت‌ها و تهدیدهای چالش‌برانگیزی قرار می‌گیرند، تاب‌آوری نتیجه مواجهه با این موقعیت‌ها، نه اجتناب از آنها است (۲۴، ۲۵). افراد متأهلی که زندگی‌شان پایدار است و از رضایتمندی زناشویی بالایی برخوردارند، عموماً عمر طولانی‌تر و آسیب‌های روانی و اجتماعی کمتری دارند (۲۲-۲۵). در زمینه روابط زناشویی و عوامل مؤثر بر آن در ایران پژوهش‌های فراوانی صورت گرفته است اما بیشتر این تحقیقات به بررسی روابط ساده و خطی یا مداخلات درمانی مؤثر بر رضایت

^۱) marital satisfaction^۲) religious coping strategies^۳) resilience

سال ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بود. با وجود نبود توافق کلی و قطعی، به پیشنهاد بسیاری از پژوهشگران حداقل حجم نمونه لازم برای الگویابی معادلات ساختاری ۲۰۰ آزمودنی است و به ازای هر عامل (متغیر پنهان) نیز حدود ۱۰ یا ۲۰ آزمودنی لازم است (۲۶). بنابراین، در پژوهش حاضر با شیوه نمونه‌گیری غیرتصادفی دردسترس (داوطلبانه و به‌صورت برخط) و به‌منظور تعمیم‌پذیری بیشتر نتایج و احتمال ریزش برخی از پرسش‌نامه‌ها حجم نمونه ۴۰۰ نفر انتخاب شد.

یادآوری این نکته لازم است که شهر مشهد هشت منطقه دارد که منطقه یک به‌دلیل دسترسی آسان، وضعیت اقتصادی متوسط و بالاتر و وضعیت اجتماعی - تحصیلی مناسب انتخاب شد. روش اجرای پژوهش به این صورت بود که بعد از تعیین حجم نمونه ابتدا طی فراخوانی از طریق برگه‌های چاپ‌شده و نصب آن در مراکز خرید عمومی منطقه یک شهر مشهد (بر اساس تقسیم شهرداری) از زنان متأهل ساکن در این منطقه برای مشارکت در پژوهش دعوت شد. بر روی این برگه‌ها به‌شکل مختصر درباره اهداف پژوهش، محرمانه‌ماندن اطلاعات هویتی و فردی افراد و نحوه انتشار نتایج به‌صورت گروهی توضیحاتی داده شد. همچنین، به‌دلیل شیوع ویروس کرونا و نبود امکان تماس حضوری، آدرس کانال تلگرامی و واتساپ که محقق به همین منظور طراحی کرده بود، روی برگه درج شد. سپس از بین ۴۹۱ نفر متقاضی شرکت در پژوهش پس از عضویت در کانال با توجه به ملاک‌های ورود به پژوهش و پاسخ‌دهی به ابزارهای پژوهش، تعداد ۴۰۰ نفر انتخاب شدند و پژوهش به مرحله اجرا درآمد.

ابزارهای پژوهش از قبل به‌صورت برخط طراحی و در کانال برای تمامی افراد دردسترس بود. علاوه بر برگه اعلام فراخوان در کانال به‌صورت کامل اصول اخلاقی پژوهش مجدداً برای افراد از طریق پیام صوتی توضیح داده شد. همچنین، به‌منظور تشویق و ترغیب افراد جهت پاسخ‌دهی صحیح و طبق زمان‌بندی از قبل تعیین شده (هفت تا ده روز برای ارسال پاسخ‌ها زمان تعیین شد) به ابزارهای پژوهش، به افراد گفته شد چنانچه کسی تمایل به اطلاع از وضعیت روانی - اجتماعی خود با توجه به نمره اکتسابی در ابزارهای پژوهش داشته باشد، نتایج به‌صورت کتبی به آدرس تلگرامی و واتساپی وی به‌شکل محرمانه ارسال خواهد شد. از میان ۴۹۱ نفر متقاضی شرکت در پژوهش، ۴۴۳ نفر واجد ملاک‌های شرکت بودند و از بین آنها ۲۳ نفر با وجود تمایل به شرکت در پژوهش، پاسخ خود را با تأخیر سه هفته‌ای ارسال کردند که اطلاعات این

زناشویی پرداخته‌اند و در زمینه مطالعات با نقش میانجی‌گرایانه که به تحلیل، بررسی و روابط چندگانه متغیرها می‌پردازد، خلأ پژوهشی وجود دارد. از سوی دیگر، نگاهی به دادگاه‌های خانواده و آمار روزافزون طلاق و مشکلات زناشویی با توجه به معیارهای فرهنگی - اجتماعی و هنجارهای خاص داخل کشور نشان می‌دهد که لزوم توجه به مسائل خانواده و بررسی عوامل مؤثر بر ارتقای زندگی زوجین اهمیت بالایی دارد. در صورتی که به زنان که اصلی‌ترین عامل تربیت فرزندان و برقرارکننده آرامش در خانواده هستند توجه لازم نشود و اقداماتی در جهت بهبود کیفیت زندگی آنان صورت نگیرد، نه‌تنها زن و شوهر با مشکلات زیادی مواجه می‌شوند بلکه فرزندان و در نگاهی جامع‌تر، بنیان خانواده به مرز انحطاط کشیده می‌شود و هزینه‌های سرسام‌آوری را به جامعه وارد می‌کند. از این‌رو، لزوم اجرای پژوهش‌هایی که به بررسی عوامل مؤثر بر رضایتمندی زناشویی بپردازند از موضوعات مهم پژوهشی هر جامعه‌ای محسوب می‌گردد و پژوهش حاضر برای اولین بار است که در شهر مشهد درباره زنان متأهل انجام می‌گیرد. با اذعان به مطالب یادشده، هدف اصلی پژوهش حاضر پاسخگویی به این سؤال است که آیا تاب‌آوری در رابطه بین راهبردهای مقابله‌ای مذهبی با رضایتمندی زناشویی در زنان متأهل نقش میانجی‌گرایانه دارد؟

روش کار

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: اصول اخلاقی رعایت‌شده در حین اجرای پژوهش عبارت است از: تشریح اهداف پژوهش، اطمینان‌دادن به شرکت‌کنندگان از محرمانه‌ماندن اطلاعات فردی و هویتی و حفظ حریم خصوصی، رضایت آگاهانه افراد و اختیاری بودن شرکت در پژوهش، اجتناب از هرگونه آسیب‌رساندن و خطرات بالقوه (روان‌شناختی، جسمانی، اجتماعی، اقتصادی و حقوقی) به شرکت‌کنندگان در پژوهش و اجتناب از تبعیض و توضیح کامل و مفید به شرکت‌کنندگان جهت نحوه تکمیل ابزارهای پژوهش. همچنین، در هنگام اجرا به شرکت‌کنندگان اعلام شد که به‌منظور قدردانی از همکاری‌شان در اجرای پژوهش، اگر مایل باشند از نتایج آزمونشان مطلع گردند، می‌توانند نام یا نام مستعار از خود در پرسش‌نامه درج کنند تا محقق آنان را از نتایج مطلع سازد. این پژوهش همبستگی و از نوع تحلیل مسیر است. جامعه آماری تمامی زنان متأهل ساکن منطقه یک شهر مشهد در

افراد لحاظ نشد. در نهایت اطلاعات ۴۰۰ نفر برای تحلیل آماری آماده شد.

معیارهای ورود به پژوهش عبارت بود از: داشتن سن بین ۳۰ تا ۴۵، داشتن دست‌کم سه سال زندگی مشترک، کسب نمره کمتر از نقطه برش در سازه رضایت زناشویی، داشتن سواد لازم برای پاسخ به ابزارهای پژوهش، رضایت فرد جهت شرکت یا همکاری در پژوهش و سکونت بیش از ده سال در شهر مشهد. معیارهای خروج نیز ابتدا به هر یک از بیماری‌های مزمن طبی یا روان‌پزشکی یا مصرف داروهای خاص زیر نظر متخصص مربوط، تجربه ازدواج مجدد یا اقدام برای طلاق و پاسخ‌دهی ناقص به ابزارهای پژوهش تعیین شد.

برای جمع‌آوری داده‌ها از سه پرسش‌نامه زیر استفاده شد.

۱) پرسش‌نامه تاب‌آوری^۱: کانر و دیویدسون^۲ این پرسش‌نامه را در سال ۲۰۰۳ تدوین کرده‌اند. پرسش‌نامه یادشده ۲۵ سؤال و پنج زیرمقیاس دارد که عبارت است از: تصور از شایستگی فردی (سؤالات ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۶، ۱۷، ۲۳، ۲۴ و ۲۵)، تحمل عاطفه (سؤالات ۶، ۷، ۸، ۱۴، ۱۹ و ۲۰)، پذیرش مثبت تغییر (سؤالات ۲، ۴، ۵، ۹ و ۱۱)، کنترل (سؤالات ۱۳، ۲۱ و ۲۲) و تأثیرات معنوی (سؤالات ۳ و ۹) که تاب‌آوری را در طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت می‌سنجد. هر عبارت بر اساس یک مقیاس لیکرت (کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۵) نمره‌گذاری می‌شود و دامنه نمرات کل آن بین ۱۰۰ تا ۱۰۰ است؛ یعنی حداقل نمره آن صفر و حداکثر آن ۱۰۰ است. کانر و دیویدسون ضریب آلفای کرونباخ پرسش‌نامه تاب‌آوری را ۰/۸۹ گزارش کرده‌اند. همچنین، ضریب پایایی حاصل از روش بازآزمایی در یک فاصله چهار هفته‌ای ۰/۸۷ است (۲۷). در پژوهش داخل کشور برای تعیین پایایی این پرسش‌نامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد و پایایی آن ۰/۹۰ به دست آمد (۲۸).

۲) پرسش‌نامه راهبرد مقابله مذهبی فرم کوتاه^۳: پارگامنت^۴ این پرسش‌نامه را در سال ۲۰۰۱ با ۱۰۰ سؤال تدوین و در سال ۲۰۰۴ به همراه همکاران در آن تجدید نظر کرد و تعداد سؤالات آن را به ۱۴ سؤال کاهش داد. به‌طور کلی پرسش‌نامه نحوه استفاده افراد را از مذهب به‌صورت عملی در فرایند مقابله با حوادث منفی زندگی می‌سنجد. این پرسش‌نامه دارای دو الگوی مقابله مذهبی مثبت (سؤالات ۱، ۲، ۳، ۴، ۵،

۶ و ۷) و مقابله مذهبی منفی (سؤالات ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲ و ۱۴) است. ماده‌های مقابله مذهبی مثبت از هفت زیرمقیاس فرم اصلی (پیوند معنوی، مقابله جمعی دینی، ارزیابی مجدد نیکوکاری دینی، تمرکز دینی و تطهیر دینی) و ماده‌های مقابله مذهبی منفی نیز از پنج زیرمقیاس فرم اصلی (نارضایتی معنوی، ارزیابی مجدد خدای تنبیه‌گر، نارضایتی دینی بین‌فردی، ارزیابی مجدد خدای شیطانی و ارزیابی مجدد قدرت خدا) انتخاب شده‌اند. نمره‌گذاری به‌صورت طیف لیکرت با چهار گزینه (هیچ وقت = صفر تا همیشه = ۳) است. نمره بالا در مقیاس مثبت نشان‌دهنده سبک مقابله مثبت و در مقیاس منفی نشان‌دهنده سبک مقابله منفی است. پارگامنت و همکاران همسانی درونی متوسط تا بالا و پایایی آزمون را با روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۰ گزارش نموده‌اند (۲۹). در پژوهش داخل کشور با روش همسانی درونی، پایایی آزمون برابر با ۰/۹۳ محاسبه شده است (۳۰).

۳) پرسش‌نامه رضایت زناشویی فرم کوتاه^۵: السون^۶ و همکاران پرسش‌نامه رضایت زناشویی انریچ^۷ را در سال ۱۹۸۷ تهیه کرده‌اند. پرسش‌نامه تک‌عاملی شامل ۱۰ سؤال است که به‌صورت پنج‌گزینه‌ای نمره‌گذاری می‌شود؛ به این صورت که به کاملاً موافقم ۵ نمره تا کاملاً مخالفم ۱ نمره تعلق می‌گیرد. برای سؤالات ۱، ۳، ۵، ۸ و ۹ نمره‌گذاری معکوس صورت می‌گیرد؛ به این صورت که به کاملاً موافقم ۱ نمره تا کاملاً مخالفم ۵ نمره تعلق می‌گیرد. روایی سازه پرسش‌نامه با همبستگی گویه - مقیاس نشان داده است که دامنه نمرات همبستگی بین ۰/۲۱ تا ۰/۵۰ و در مقدار ۰/۰۵ معنادار به دست آمده است که نشان‌دهنده روایی سازه است. در مطالعات متعدد ضریب آلفای کرونباخ این ابزار تأیید و در دامنه‌ای بین ۰/۶۵ تا ۰/۷۵ گزارش شده است (۳۱).

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو سطح آمار توصیفی و استنباطی عمل شد و به‌منظور بررسی اطلاعات جمعیت‌شناختی از فراوانی و درصد استفاده شد. در سطح آمار توصیفی جهت سنجش متغیرهای پژوهش از میانگین و انحراف معیار و در سطح آمار استنباطی جهت بررسی روابط بین متغیرها از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل مسیر استفاده شد. مفروضه‌های تحقیق شامل آزمون کولموگروف -

^۱) Resilience Scale

^۲) Connor & Davidson

^۳) Short Form Religious Coping Scale

^۴) Pargament

^۵) Short Form Marital Satisfaction Scales

^۶) Olson

^۷) Enrich

استفاده از شاخص N بحرانی هولتر^۳ است که حداقل حجم نمونه لازم برای تخمین الگو را نشان می‌دهد. این شاخص به جای تمرکز بر برازش الگو، مستقیماً بر کفایت اندازهٔ الگو تمرکز دارد. حداقل حجم لازم برای پژوهش حاضر بر اساس شاخص پرکاربرد N بحرانی محاسبه شده است که این مقدار بر اساس متغیرهای مکنون و مشهود برابر $CN=254/52$ به دست آمد. همچنین، با در نظر گرفتن حداقل حجم نمونه مورد نیاز هنگامی که متغیرهای مشهود الگو بین ۱۰ تا ۱۵ متغیر باشد، حجم نمونه باید بیش از ۲۰۰ نفر باشد (۲۶). از این رو، کل نمونه انتخاب شده در این پژوهش ۴۰۰ نفر است که نشان می‌دهد حجم نمونه پژوهش حاضر برای تخمین الگوی فرضی مناسب است.

از پیش‌فرض‌های مهم دیگر در الگویابی معادلات ساختاری تحقیق طبیعی بودن تک‌متغیری و چندمتغیری است. محاسبهٔ چولگی و کشیدگی هر یک از متغیرها روشی معمول برای ارزیابی طبیعی بودن تک‌متغیری است. اگرچه توافق اندکی دربارهٔ نقطهٔ برش کشیدگی (± 3) وجود دارد؛ با این حال به‌طور کلی مقادیر بیش از $10 \pm$ برای این شاخص مسئله‌آفرین است و مقادیر بیش از $20 \pm$ نتایج به‌دست‌آمده را نامعتبر می‌سازد (۲۶). نتایج جدول شماره ۲ آزمون کولموگوروف - اسمیرنوف تک‌نمونه‌ای را نشان می‌دهد. همان‌گونه که مشاهده می‌شود چون مقدار P آماره‌های طبیعی بودن بزرگ‌تر از $0/05$ بود ($P < 0/05$)؛ توزیع نمرات طبیعی است. همچنین، جدول شماره ۲ نتیجهٔ آزمون چولگی و کشیدگی را نشان می‌دهد که مقدار چولگی و کشیدگی متغیرهای پژوهش در بازه -2 تا $+2$ قرار دارد. بنابراین، توزیع تمامی متغیرها طبیعی است و می‌توان از معادلات ساختاری استفاده کرد.

در این مطالعه مفروضهٔ استقلال خطاها با مقدار آمارهٔ دوربین - واتسون^۴ ارزیابی شد. از آنجایی که آماره‌های دوربین - واتسون بین $1/5$ تا $2/5$ به دست آمده این امر نشان‌دهندهٔ استقلال خطاها است و می‌توان از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل مسیر (الگویابی معادلات ساختاری) استفاده کرد. آزمون‌های ضریب تحمل و تورم واریانس جهت بررسی نبود همخطی چندگانه انجام شد. بر اساس نتایج هیچ کدام از مقادیر آمارهٔ تحمل کوچک‌تر از حد مجاز $0/1$ و هیچ کدام از مقادیر عامل تورم واریانس بزرگ‌تر از حد مجاز 10 نبود. همچنین، داده‌های ناقص می‌توانند به‌عنوان مقادیری از یک

اسمیرنوف^۱ (برای طبیعی بودن توزیع نمرات)، آزمون دوربین - واتسون^۲ (برای آزمون استقلال خطاها)، آزمون ضریب تحمل و تورم واریانس (برای بررسی نبود همخطی چندگانه) بود. در این پژوهش برای برازش الگوی پیشنهادی از شاخص‌های برازندگی شامل برازش هنجار شده، شاخص برازش مقایسه‌ای، شاخص برازندگی افزایشی، شاخص نیکویی برازش و شاخص نیکویی برازش تعدیل شده یا انطباقی و شاخص خطای ریشهٔ مجذور میانگین تقریب استفاده شد.

یافته‌ها

اطلاعات جمعیت‌شناختی نشان داد که ۱۵۸ نفر (۳۹/۵٪) از شرکت‌کنندگان ۳۰ تا ۳۵ سال، ۱۹۶ نفر (۴۹٪) ۳۶ تا ۴۱ سال و ۴۶ نفر (۱۱/۵٪) ۴۲ سال به بالا داشتند. ۱۵۸ نفر (۳۹٪) مدت زندگی مشترک خود را ۳ تا ۵ سال، ۱۳۱ نفر (۳۳٪) ۶ تا ۸ سال و ۱۱۱ نفر (۲۸٪) بیش از ۸ سال گزارش کردند. ۱۵۷ نفر (۳۹٪) خانه‌دار، ۱۲۹ نفر (۳۳٪) کارمند و ۱۱۴ نفر (۲۸٪) دارای شغل آزاد بودند. ۶۸ نفر (۱۷٪) زیردیپلم، ۱۰۵ نفر (۲۶٪) دیپلم و فوق‌دیپلم، ۹۲ نفر (۲۳٪) لیسانس، ۱۱۴ نفر (۲۸٪) فوق‌لیسانس و ۲۱ نفر (۶٪) دکتری بودند. میانگین سن افراد نمونه $35/69$ و انحراف معیار سن $3/768$ بود.

در جدول شماره ۱ تعداد، کمینه، بیشینه، میانگین و انحراف معیار تاب‌آوری، راهبردهای مقابلهٔ مذهبی و رضایت زناشویی نشان داده شده است. ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش نشان می‌دهد که بین تاب‌آوری ($P < 0/01$) و $r=0/712$ و مقابلهٔ مذهبی مثبت ($P < 0/01$) و $r=0/752$ با رضایت زناشویی رابطهٔ مثبت و معنادار و بین مقابلهٔ مذهبی منفی ($P < 0/01$) و $r=-0/782$ با رضایت زناشویی رابطهٔ منفی و معناداری وجود داشت. از آنجایی که بین متغیرهای پژوهش رابطهٔ معناداری وجود داشت می‌توان از الگویابی معادلات ساختاری استفاده کرد و نتایج حاصل از این آزمون آماری قابل اطمینان است.

پیش از انجام تحلیل ابتدا پیش‌فرض‌های الگویابی معادلات ساختاری بررسی شد. یکی از مهم‌ترین و پرمناقشه‌ترین مسائل الگویابی معادلات ساختاری حجم نمونه است. اگرچه توافق جمعی بین پژوهشگران روی حجم نمونهٔ مناسب وجود ندارد؛ با این حال، یکی از پرکاربردترین راهبردها در این زمینه

³) Hoelter's Critical N

⁴) durbin-watson

¹) Kolmogorov-Smirnov

²) durbin-watson

بررسی موارد ناقص در متغیرهای پژوهش حاضر نشان داده است که در هیچ یک از متغیرهای پژوهش موارد ناقص وجود نداشت. بنابراین، از این جهت مشکلی برای تحلیل الگویابی معادلات ساختاری وجود ندارد.

متغیر خاص تعریف شوند که در مقایسه با سایر مقادیر آن متغیر، حاشیه‌ای و غیرمعمول‌اند. داده‌های ناقص عموماً به‌صورت سه انحراف استاندارد دورتر از میانگین تعریف شده و می‌توانند ناشی از خطاهای مشاهده‌شده، خطاهای انجام‌گرفته در ورود داده‌ها، خطاهای ابزار اندازه‌گیری و غیره باشند. نتایج

جدول (۱) آماره‌های توصیفی و ضریب همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیرهای پژوهش	تعداد	کمینه	بیشینه	میانگین	انحراف معیار	همبستگی پیرسون با رضایت زناشویی
رضایت زناشویی	۴۰۰	۱۰	۳۴	۱۹/۲۲	۸/۵۴۳	۱
تاب‌آوری	۴۰۰	۳۴	۸۷	۵۷/۵۰	۱۸/۵۶۵	۰/۷۱۲**
مقابله مذهبی منفی	۴۰۰	۷	۱۶	۱۰/۸۵	۲/۸۸۲	-۰/۶۸۲*
مقابله مذهبی مثبت	۴۰۰	۳	۱۶	۱۰/۲۴	۴/۳۸۸	۰/۶۵۲**

** معنادار در سطح ۰/۰۱

جدول (۲) نتیجه آزمون چولگی، کشیدگی و کولموگروف - اسمیرنوف برای طبیعی بودن توزیع نمرات

P-value	آماره KS	چولگی		کشیدگی		متغیرهای پژوهش
		آماره	خطای استاندارد	آماره	خطای استاندارد	
۰/۱۰۹	۰/۹۳۶	-۰/۲۴۳	۰/۱۲۲	-۰/۸۱۱	۰/۲۴۳	نمره کل تاب‌آوری
۰/۲۰۲	۰/۹۵۷	-۰/۰۰۴	۰/۱۲۲	-۱/۰۰۰	۰/۲۴۳	مقابله مذهبی منفی
۰/۱۲۱	۰/۹۱۳	-۰/۶۵۷	۰/۱۲۲	-۰/۴۴۳	۰/۲۴۳	مقابله مذهبی مثبت
۰/۱۱۶	۰/۹۴۴	-۰/۴۰۸	۰/۱۲۲	-۰/۵۷۳	۰/۲۴۳	رضایت زناشویی

یک فرض زیربنایی الگوی پیشنهادی پژوهش حاضر وجود مسیر غیرمستقیم است. زمانی که تعداد نمونه چندان زیاد نباشد، بوت استروپ^۲ قدرتمندترین و منطقی‌ترین روش برای دستیابی به اثرات غیرمستقیم را فراهم می‌آورد. سطح اطمینان ۰/۹۵ و تعداد نمونه‌گیری مجدد بوت استروپ ۱۰۰۰ است. برای تعیین معناداری راهبردهای مقابله مذهبی بر رضایتمندی زناشویی از طریق نقش میانجی تاب‌آوری از روش بوت استروپ در برنامه ماکرو آزمون پریچر و هیز^۳ استفاده شد. نتایج بوت استروپ در جدول شماره ۴ آمده است. در این روش چنانچه حد بالا و پایین این آزمون هر دو مثبت یا هر دو منفی باشد و صفر بین این دو حد قرار نگیرد در آن صورت مسیر علی غیرمستقیم معنادار خواهد بود. مطابق نتایج این جدول این قاعده درباره راهبردهای مقابله مذهبی بر رضایتمندی زناشویی با نقش میانجی تاب‌آوری صدق می‌کند. درنهایت می‌توان گفت که فرضی اصلی مبنی بر اینکه تاب‌آوری در رابطه راهبردهای مقابله‌ای مذهبی با رضایتمندی زناشویی در زنان متأهل نقش میانجی‌گر دارد، تأیید شد.

جهت آزمون الگوی مورد نظر در پژوهش حاضر، روش الگویابی معادلات ساختاری اعمال شد. برای بررسی برازندگی الگو از شاخص‌های ذکرشده در جدول شماره ۳ استفاده شد. مقدار نسبت کای اسکوئر به درجه آزادی X^2/df یا $CMIN/df$ ۴۲/۵۹۸ به دست آمد که معنادار بود ($P=۰/۰۰۱$). همچنین، اگر شاخص‌های برازش هنجارنشده، برازش هنجارنشده، برازش مقایسه‌ای، برازندگی افزایشی، نیکویی برازش و نیکویی برازش تعدیل‌شده بزرگ‌تر از ۰/۹۰ و برای برازش مقتصد، برازش هنجارنشده مقتصد بالای ۰/۶۰ باشد بر برازش مناسب و مطلوب الگو دلالت دارد. بر اساس نتایج الگوی اصلاح‌شده پژوهش، همان‌گونه که مشاهده می‌شود این شاخص‌ها همگی مطلوب هستند. همچنین، اگر مقدار به‌دست‌آمده از شاخص خطای ریشه مجذور میانگین تقریب کمتر از ۰/۰۸ باشد، نشان‌دهنده برازش الگو است (۲۶) که در این پژوهش مقدار معناداری برای شاخص تقریب برازندگی ۰/۰۰۱ و شاخص شاخص خطای ریشه مجذور میانگین تقریب^۱ برابر با ۰/۰۶۲ و نشان‌دهنده برازش الگو است. در نمودار شماره ۱ الگوی نهایی پژوهش آمده است.

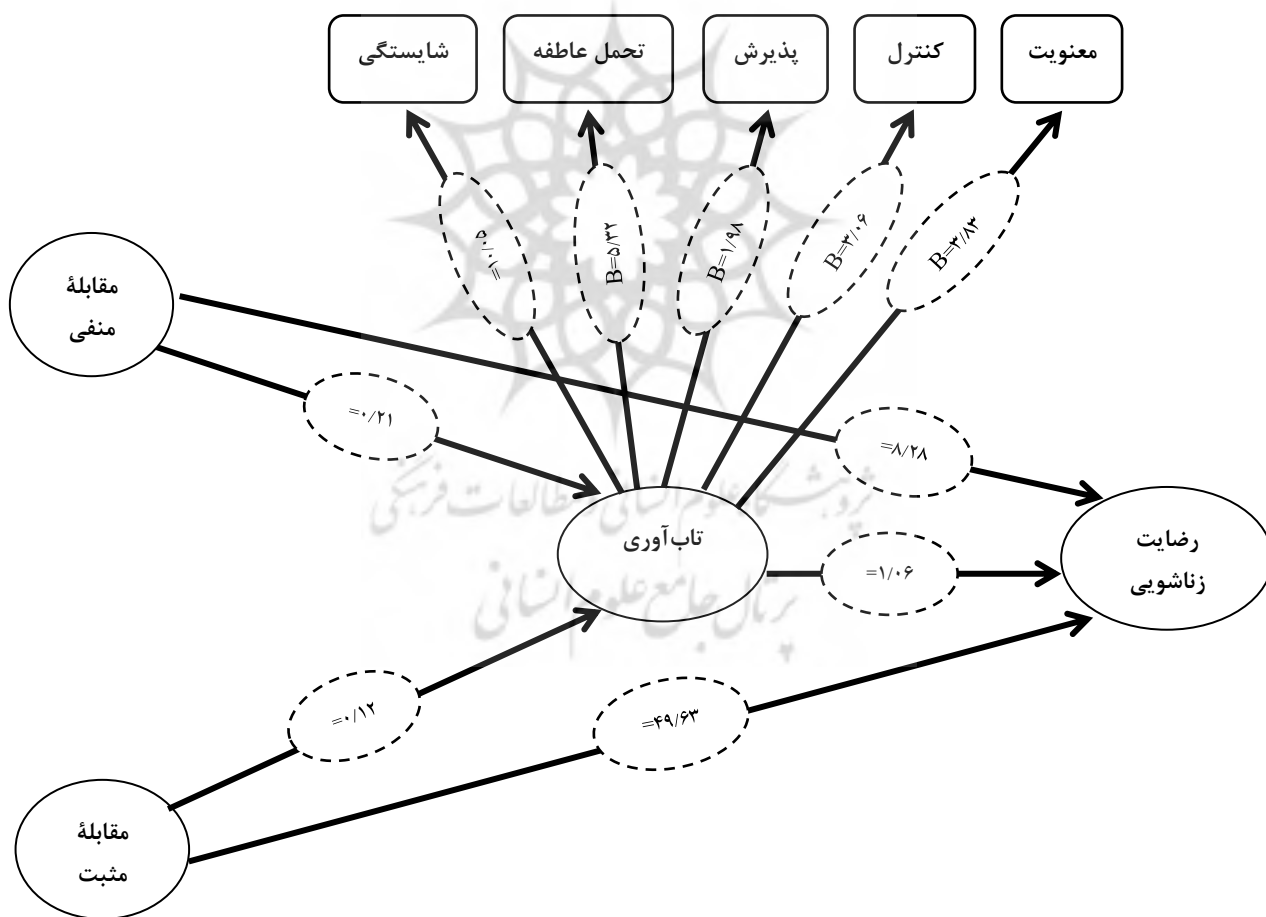
^۲) Bootstrap

^۳) Preacher and Hayes test

^۱) RMSEA

جدول ۳) شاخص‌های برازندگی الگوی پیشنهادی پژوهش

نوع شاخص	شاخص‌ها	مقدار به دست آمده	مقدار قابل قبول
شاخص‌های مطلق	نسبت کای اسکوئر به درجه آزادی X^2/df یا $CMIN/df$	۴۲/۵۹۸	-
	P-value	۰/۰۰۱	-
	خطای ریشه مجذور میانگین تقریب (RMSEA)	۰/۰۶۲	کمتر از ۰/۰۸
شاخص‌های نسبی	شاخص تقریب برازندگی (PCLOSE)	۰/۰۰۲	-
	شاخص برازش مقایسه‌ای (CFI)	۰/۹۰۳	بیشتر از ۰/۹۰
	شاخص نیکویی برازش تعدیل شده یا انطباقی (AGFI)	۰/۹۹۵	بیشتر از ۰/۹۰
	شاخص برازش مقتصد (PCFI)	۰/۶۴۰	بیشتر از ۰/۶۰
	شاخص برازش هنجار شده مقتصد (PNFI)	۰/۶۳۲	بیشتر از ۰/۶۰
	شاخص برازندگی افزایشی (IFI)	۰/۹۰۴	بیشتر از ۰/۹۰
	شاخص نیکویی برازش (GFI)	۰/۹۱۰	بیشتر از ۰/۹۰
	شاخص برازش هنجار شده (NFI)	۰/۹۹۲	بیشتر از ۰/۹۰
	شاخص هولتر (HOELTER) (۰/۰۵)	۳۴۵	بیشتر از ۲۰۰
	شاخص هولتر (HOELTER) (۰/۰۱)	۳۹۲	بیشتر از ۲۰۰

نمودار ۱) الگوی نهایی پژوهش

ارزیابی می‌شود. کلام عام در نظر گرفته شده است و صرفاً تکلم مطرح نیست بلکه مجموعه گفتارها و رفتارهایی است که به مخاطبی و با غرض مشخصی انتقال می‌یابد (۱۱). در واقع

بر اساس این الگو، کلام شاخص، رشد در این دوره است و میزان رشد را نشان می‌دهد. بدین معنا که حواس، ادراکات، عواطف، نطق (بروزات) و قول (تعاریف ذهنی) بر اساس کلام

دو عامل بنیادی به‌عنوان فهم کلمه‌های^۷ به‌معنای ادراک و پردازش در قالب کلمات کوتاه و فهم گزاره‌ای^۸ به‌معنای ادراک و پردازش پیچیده و دارای ساخت نحوی نام‌گذاری شد. همچنین سه گویه که با عامل اصلی همخوانی نداشت، حذف شد. سپس بارهای عاملی نشانگرها، پایایی و روایی عامل‌ها بررسی و نیکویی برازش الگو ارزیابی شد. ارزش هر یک از بارهای عاملی نشانگرهای هر عامل باید بزرگ‌تر یا مساوی ۰/۴ باشد.

جدول ۴) نتایج بوت استروپ راهبردهای مقابله مذهبی بر رضایتمندی زناشویی با نقش میانجی تاب‌آوری

P-value	سطح اطمینان		مسیر غیرمستقیم
	حد بالا	حد پایین	
۰/۰۰۱	۰/۴۲۱	۰/۳۵۱	مقابله مذهبی مثبت ← تاب‌آوری ← رضایت زناشویی
۰/۰۰۱	-۰/۵۱۱	-۰/۲۵۱	مقابله مذهبی منفی ← تاب‌آوری ← رضایت زناشویی

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از این پژوهش بررسی ارائه الگوی ساختاری بررسی نقش میانجی‌گر تاب‌آوری در رابطه راهبردهای مقابله‌ای مذهبی با رضایتمندی زناشویی بود. نتایج نشان داد که ضرایب مستقیم و استاندارد راهبرد مقابله‌ای مذهبی با رضایتمندی زناشویی در زنان متأهل معنادار بود. این یافته پژوهش با نتایج پژوهش‌های روسو^۹ و همکاران (۷)، کاسپ - بورگس^{۱۰} و همکاران (۸) و صادقی و همکاران (۱۰) همسو است.

در تبیین رابطه بین مقابله مذهبی و رضایت زناشویی می‌توان گفت که مقابله منفی مذهبی (که به آن مبارزات مذهبی/ معنوی نیز گفته می‌شود) بیانگر رابطه‌ای ناچیز با مقدسات، دیدگاهی شوم از جهان و مبارزات مذهبی/ معنوی با دیگران است. برخلاف مقابله مثبت مذهبی، مقابله مذهبی منفی با سلامت روانی و بهزیستی ضعیف‌تری در میان افرادی که با شرایط استرس‌زا روبه‌رو هستند در ارتباط است (۲۹). مقابله مذهبی منفی با ایجاد تنش‌های معنوی، احساس امنیت فرد در برابر خدا یا مقدسات را مختل می‌کند و پریشانی

کلام نماینده باورها، دیدنی‌ها، شنیدنی‌ها، دوست‌داشتنی‌ها و تعاریف ذهنی فرد است. یادگیری کلام بر اساس قالب‌های ادبی و بیانی قرآن، الگوی وحیانی یادگیری کلام فطری را در اختیار ما قرار می‌دهد (۱۱). بر این اساس، مؤلفه‌های رشد این دوره بر اساس ساختار کلام ارزیابی شده است.

در مرحله بعد، وضعیت مطلوب و غایت مؤلفه‌ها در انتهای این دوره بر اساس تحلیل محتوای کیفی این کتب با کدگذاری عبارت‌هایی که توصیف‌کننده غایت مؤلفه‌های مذکور در این دوره بودند، تدوین و سپس وضعیت مطلوب رشد کودک با توجه به ساختار کلام و بر اساس کتب مذکور تحلیل، کدگذاری و ۱۱۸ گویه طراحی شد. در ارزیابی، نظرات گروه خبرگان به دو روش کیفی و کمی جمع‌آوری، نسبت روایی محتوایی^۱ محاسبه و تغییرات لازم اعمال شد. با توجه به تعداد متخصصان که ۱۰ نفر بودند، گویه‌هایی که نسبت روایی محتوایی آنها کمتر از ۰/۶۶ بود، حذف و ۱۰۲ گویه تأیید شد. شاخص روایی محتوایی^۲ معادل ۰/۷۸ به دست آمد که نشان‌دهنده روایی محتوایی مطلوب است. سپس ۱۵ والد میزان سادگی و قابل فهم بودن گویه‌ها را ارزیابی نمودند. در این مرحله هیچ گویه‌ای حذف نشد. در مرحله بعد، مقیاس به‌صورت اولیه با ۱۰۲ نمونه اجرا شد. مقدار ضریب آلفای کل مقیاس ۰/۹۴ به دست آمد که نشان‌دهنده پایایی مطلوب است. همچنین در روش دونیمه‌سازی، ضریب همبستگی اسپیرمن - براون^۳ و دونیمه گاتمن^۴ معادل ۰/۹۱ به دست آمد. در این مرحله، گویه‌هایی که قدرمطلق ضریب همبستگی آنها کمتر از ۰/۳ بود، از مقیاس حذف و ۷۳ گویه تأیید شد. سپس، مقیاس با حجم نمونه ۸۲۰ نفر برای بررسی روایی سازه اجرا شد. آزمون کایزر - مایر - اولکین^۵ که یک شاخص کفایت حجم نمونه در تحلیل عاملی اکتشافی است، برابر ۰/۹۷۷ بود که نشان‌دهنده کفایت حجم نمونه است. همچنین معناداری شاخص بارتلت^۶ نیز تأیید شد ($P < ۰/۰۰۱$). در تحلیل عاملی اکتشافی از روش تحلیل موازی استفاده شد که بر اساس آن، عامل‌هایی که مقدار ارزش ویژه واقعی آنها بیشتر از میانگین ارزش ویژه تصادفی باشد عوامل مستقل معرفی می‌شود. در این تحلیل دو عامل، عامل‌های زیربنایی در نظر گرفته شد.

^۱) Content validity ratio
^۲) Content validity index
^۳) Spearman-Brown
^۴) Gottman
^۵) Kaiser-Mayer-Olkin (KMO)
^۶) Bartlett

مذهبی مثبت بار عاطفی فرد را در برابر مشکلات تسهیل می‌کند، حمایت معنوی از طریق یک رابطهٔ شخصی با خدا ارائه می‌دهد و ترس از مرگ را تسکین می‌بخشد. آن دسته از زنان متأهلی که به میزان بیشتری از سبک‌های مقابلهٔ مذهبی مثبت استفاده می‌کنند قادرند معنا و مفهوم تازه‌ای را در زندگی خود بیابند و شرایط روانی بهتری را تجربه کنند. وقتی یک زن از مقابلهٔ مذهبی مثبت استفاده می‌کند در جست‌وجوی ارتباط بهتری با خدا است و به دنبال محبت و توجه خدا خواهد بود و در کارهای روزمره خود را به خدا خواهد سپرد. این زنان معتقدند که خدا در همهٔ موقعیت‌ها به آنان کمک می‌کند. چنین افرادی وقتی با یک مشکل و دشواری در زندگی زناشویی خود مواجه می‌شوند به خدا پناه می‌برند و از وی طلب کمک و یاری می‌کنند که این امر سبب می‌شود تاب‌آوری بالایی در برابر مشکلات داشته باشند. بنابراین، تاب‌آوری با تأثیرپذیری از مقابلهٔ مذهبی مثبت می‌تواند بر میزان رضایتمندی زناشویی تأثیر بگذارد؛ به این صورت که تاب‌آوری مفهومی چندبُعدی است که به معنای مقابلهٔ مؤثر با عوامل فشارزا به کار می‌رود و منابع مقابله‌ای انسان مانند خودپنداره، خوش‌بینی، راهبردهای مقابله‌ای و روابط اجتماعی مطلوب را در برمی‌گیرد. بنابراین هر یک از این ویژگی‌ها ممکن است به رضایت زناشویی بالا یا پایین منجر شود.

در تبیین نقش میانجی تاب‌آوری در رابطهٔ بین مقابلهٔ مذهبی با رضایتمندی زناشویی در زنان متأهل می‌توان گفت که راهبردهای مقابلهٔ مذهبی به مثابه منبع عظیم مقابله وجه جدایی‌ناپذیر فرایند مقابله با تنیدگی قلمداد می‌شود. بر اساس نظریهٔ پارگامنت (۲۹) میزان مذهبی بودن فرد قویاً با روش‌های سازگاری فرد مرتبط است. افرادی که معنویت مذهبی بیشتری دارند، سازگاری مذهبی بیشتری به کار می‌بندند. افراد با باورهای مذهبی قوی، سطوح کمتری از پریشانی را نسبت به افرادی که باورهای ضعیف‌تر مذهبی دارند، نشان داده‌اند. بنابراین، تاب‌آوری با تأثیرپذیری از مقابلهٔ مذهبی منفی می‌تواند بر پایین آوردن میزان رضایتمندی زناشویی تأثیر بگذارد. به این صورت که تاب‌آوری به ویژگی شخصیتی اشاره دارد که منعکس‌کنندهٔ کاردانی شخص به‌طور کلی و انعطاف‌پذیری عملکرد در پاسخ به شرایط محیطی مختلف است. این سازه اغلب در رابطهٔ نزدیک با خودتنظیمی در نظر گرفته می‌شود و نشان‌دهندهٔ توانایی انعطاف‌پذیر فرد در تنظیم سطوح کنترل در شرایط متفاوت و از این‌رو، مقابلهٔ مؤثر و

روان‌شناختی بیشتری برای فرد ایجاد می‌کند. مقابلهٔ مذهبی منفی نقش مهمی در ایجاد افسردگی و اختلال استرس پس از سانحه در افراد دارد و احتمال اینکه افرادی که از این مقابلهٔ مذهبی استفاده می‌کنند به افسردگی مبتلا شوند بسیار بیشتر از سایر افراد است (۳۲). بنابراین، می‌توان گفت که مقابلهٔ مذهبی منفی با ایجاد گسترش این دیدگاه که امور مقدس و معنویات نقشی در زندگی ندارند در برابر رویدادهای استرس‌زا ضعیف عمل می‌کنند. وقتی این زنان در زندگی زناشویی دچار مشکل و تعارضی می‌شوند قادر به حل مسالمت‌آمیز آن نیستند و در برابر این مشکلات نیز نمی‌توانند از امور معنوی و مذهبی بهره‌مند شوند و همین مشکلات و تعارضات موجب احساس ناراضی آنان از زندگی زناشویی می‌شود.

یافتهٔ دیگر پژوهش نشان داد که مقابلهٔ مذهبی با میانجی‌گری تاب‌آوری بر رضایتمندی زناشویی در زنان متأهل اثر غیرمستقیمی داشت. یافتهٔ حاضر با نتایج برخی از مطالعات پیشین مانند پارگامنت و همکاران (۲۹)، مؤمنیان و همکاران (۱۵) و میرغفوروند و همکاران (۱۶) همسو است. در تبیین رابطهٔ بین مقابلهٔ مذهبی منفی و تاب‌آوری می‌توان گفت که راهبردهای مقابله‌ای مجموعه‌ای از تلاش‌های شناختی و رفتاری فرد است که جهت تعبیر و تفسیر و اصلاح یک وضعیت تنیدگی‌زا و کنارآمدن با مسائل و مشکلات به کار می‌رود و نقش اساسی و تعیین‌کننده در سلامت جسمانی و روان‌شناختی ایفا می‌کند. در این میان راهبردهای مقابله‌ای مؤثر از نوع مذهبی موجب می‌شود که واکنش افراد متأهل به سطوح بالای پریشانی کاهش یابد و آثار زیان‌بار آن تعدیل شود که در این میان مقابلهٔ مذهبی منفی می‌تواند به‌طور مستقیم بر میزان تاب‌آوری زنان متأهل تأثیرات منفی بگذارد. زنان متأهلی که دیدگاه منفی نسبت به جهان و معنویات دارند چنین وضعیتی موجب می‌شود وقتی که با رویدادی تنش‌زا و موقعیت تنیدگی‌آور مانند مشکلات و تعارضات زناشویی روبه‌رو می‌شوند تنش‌های معنوی را تجربه کنند و در برابر خدا و مقدسات احساس امنیت لازم را نداشته باشند و همین امر موجب می‌شود که پریشانی روان‌شناختی بیشتری را تجربه کنند. وقتی زنان در زندگی از نظر روان‌شناختی پریشان باشند، نمی‌توانند در برابر رویدادهای تنش‌زا مقاوم و تاب‌آور باشند. بنابراین، منطقی است که گفته شود بین مقابلهٔ مذهبی منفی و تاب‌آوری رابطه وجود دارد. همچنین، در تبیین نقش میانجی تاب‌آوری در رابطهٔ بین مقابلهٔ مذهبی مثبت با رضایتمندی زناشویی در زنان متأهل می‌توان گفت که مقابلهٔ

مشاوران و روان‌شناسان بالینی و خانواده نیز می‌توانند از نتایج پژوهش حاضر بهره ببرند و در غربالگری‌های خود برای شناسایی زنان متأهل دارای رضایتمندی زناشویی بر نقش راهبردهای مقابله‌ی مذهبی و تاب‌آوری تأکید کنند.

قدردانی

محققان از تمامی شرکت‌کنندگانی که در انجام این پژوهش یاریگرشان بوده‌اند تشکر و قدردانی می‌کنند.

ملاحظات اخلاقی

بنا بر اظهار مؤلفان مقاله، این پژوهش برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد مؤلف اول با کد رهگیری ۲۷۲۷۷۰۶ است.

حامی مالی

بنا بر اظهار مؤلفان مقاله، این پژوهش حامی مالی نداشته و با هزینه شخصی مؤلفان صورت گرفته است.

تضاد منافع

مؤلفان مقاله هیچ‌گونه تضاد منافی درباره این پژوهش گزارش نکرده‌اند.

مشارکت مؤلفان

انجام امور تحقیقاتی، نمونه‌گیری و نگارش بیان مسئله: مؤلف اول؛ پیشنهاد موضوع و نظارت بر اجرای پژوهش: مؤلف دوم و نگارش روش کار: مؤلف سوم.

References

- Bethell CD, Garner AS, Gombojav N, Blackwell C, Heller L, Mendelson T. Social and relational health risks and common mental health problems among US children: The mitigating role of family resilience and connection to promote positive socioemotional and school-related outcomes. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics*. 2022;31(1):45-70.
- Robertson MN, Downey LH, Seitz HH, Hardman AM, Buys DR. Rural adults' perceived role of family members in prescription opioid misuse prevention: Implications for family based approaches. *The Journal of Rural Health*. 2022;38(1):100-11.
- Crandall A, Barlow M. Validation of the family health scale among heterosexual couples: a dyadic

کارآمد در برخورد با عوامل فشارزا و چالش‌ها است. وقتی تاب‌آوری فرد متأهل در برابر رویدادها پایین باشد نمی‌تواند مشکلات و تعارضات زناشویی را تحمل کند و در برابر آنها تاب‌آوری ندارد و همین امر رضایتمندی زناشویی افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

محدودیت‌های پژوهش

از آنجایی که یافته‌های این پژوهش محدود به زنان متأهل بود، در تعمیم نتایج به سایر زنان جامعه باید محتاطانه عمل کرد. روش مطالعه حاضر همبستگی از نوع توصیفی است؛ بنابراین، روابط به‌دست‌آمده را نمی‌توان به‌عنوان روابط علت و معلولی تفسیر و تعبیر کرد. این پژوهش می‌توانست هم به‌صورت کمی هم کیفی (ترکیبی) انجام شود، اما به‌دلیل نبود شرایط مصاحبه این امکان مهیا نبود. دشواری در جلب رضایت افراد نمونه برای شرکت در پژوهش و پاسخ‌گویی به سؤالات ابزارها از محدودیت‌های دیگر پژوهش بود. علاوه‌براین، هم‌زمانی اجرای پژوهش با شیوع کرونا موجب شد پژوهشگر در توزیع پرسش‌نامه‌ها به‌صورت حضوری با مشکل مواجه شود؛ از این رو در این پژوهش از شیوه‌ی برخط برای اجرای پرسش‌نامه‌ها استفاده شد که این امر موجب شد اقبال برخی از زنان متأهل شهر مشهد برای پاسخ‌گویی به سؤالات کم باشد.

پیشنهاد‌های پژوهش

برای تعمیم‌پذیری بیشتر نتایج پیشنهاد می‌شود دانشجویان و پژوهشگران چنین پژوهش‌هایی را در سایر شهرها تکرار کنند تا شواهدی از روابط به‌دست‌آمده فراهم شود و الگوی پژوهش حاضر را یعنی تبیین رضایت زناشویی بر اساس سایر کارکردهای مذهبی و معنوی (بهبودی معنوی، جهت‌گیری مذهبی و غیره) با نقش میانجی تاب‌آوری بررسی کرد. استفاده از مطالعات طولی و سایر روش‌های تحقیق (ترکیبی شامل کیفی و کمی) می‌تواند برای بررسی این مطالعه سودمندتر باشد. به این صورت که پیشنهاد می‌گردد با استفاده از یک مطالعه کیفی (مطالعات تجربه زیسته و پدیدارشناسی توصیفی) به بررسی عوامل مؤثر بر رضایتمندی زناشویی پرداخته شود. در سطح عملی از یافته‌های این پژوهش می‌توان در جهت تدوین برنامه‌ها و مداخلات درمانی در سازمان‌های ذی‌ربط مانند مراکز مشاوره و خدمات روان‌شناختی به‌منظور کمک به بهبود رضایتمندی زناشویی زنان متأهل استفاده کرد.

- analysis. *BMC Public Health*. 2022;22:1-9.
4. An U, Park HG, Han DE, Kim Y-H. Emotional suppression and psychological well-being in marriage: The role of regulatory focus and spousal behavior. *International journal of environmental research and public health*. 2022;19(2):973.
  5. Bernardi D, Dantas CR, Féres-Carneiro T. Marital Satisfaction and Freedom: Perceptions of Married Subjects about the Absence of Children. *Geraiis: Revista Interinstitucional de Psicologia*. 2020;13(1):1-15.
  6. Langeslag SJ, Surti K. Increasing love feelings, marital satisfaction, and motivated attention to the spouse. *Journal of Psychophysiology*. 2022.
  7. Rossouw T, Foster P, Kruger M. Family or Community Belief, Culture, and Religion: Implications for Health Care. *Pediatric Ethics: Theory and Practice: Springer*; 2021. p. 187-201.
  8. Cassepp-Borges V. Should I stay or should I go? Relationship satisfaction, love, love styles and religion compatibility predicting the fate of relationships. *Sexuality & Culture*. 2021;25(3):871-83.
  9. Hwang W, Cakirsoy Aslan AD, Brown MT, Silverstein M. Husband–wife religious denomination homogamy and marital satisfaction over time: The moderating role of religious intensity. *Family Relations*. 2021;70(5):1498-513.
  10. Sadeghi M, Ghaderijavid S, Shalani B. Prediction of marital commitment based on personality traits, attachment styles, and religious orientation in married students. *Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat*. 2019;5(3):18-31. (Full Text in Persian)
  11. Zarei M, Nazari AM, Zahrakar K. Investigating the Relationship of Forgiveness and Religious Orientation to Marital Conflict. *Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat*. 2020;6(2):87-99. (Full Text in Persian)
  12. Akhondi M, Moradinasab M, Boloorsaz-Mashhadi H, Ehsanpour F, Poraghaiee S. The prediction of marital forgiveness based on emotional regulation, attachment to God and religion-based coping strategy in women with domestic violence experience. *Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat*. 2020;6(2):115-28. (Full Text in Persian)
  13. Farahmand B, Fallah Yakhani M, Vaziri Yazdi S. Investigating the Impact of Intimacy Education Enriched by Islamic Teachings on the Satisfaction and Intimacy of Introverted Couples in Yazd, Iran. *Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat*. 2020;5(4):48-60. (Full Text in Persian)
  14. Heydarzadeh M, Ghahramanzadeh M. A survey on posttraumatic growth on the basis of demoralization syndrome and religious coping among cancer patients referring to Reza radiotherapy and oncology center in Mashhad in 2018: A descriptive study. *Journal of Rafsanjan University of Medical Sciences*. 2019; 18(6):557-72. (Full Text in Persian)
  15. Momenyan S, Alhashemi K, Salimi S. The relationship between religious coping and quality of life in infertile couples. *Iranian Journal of Nursing Research*. 2020;15(3):47-55. (Full Text in Persian)
  16. Mirghafourvand M, Farshbaf-Khalili A, Ghanbari-Homayi S. Marital adjustment and its relationship with religious orientations among iranian infertile and fertile women: A cross-sectional study. *Journal of religion and health*. 2019;58:965-76. (Full Text in Persian)
  17. Sun N, Jia R, Guo C, Sun T, Dong X, Li L, et al. Synergistic influence of education and marriage on the risk for cognition loss among the older people in China. *Nursing Open*. 2021;8(5):2616-21.
  18. Li C, Ma C, Zhu H, Song C, Liang Z, Wei J, editors. The Impact of Resilience on the Psychological Health of Disadvantaged Children: The Mediating Role of Coping Styles and Core Self-evaluation. 5th International Conference on Contemporary Education, Social Sciences and Humanities-Philosophy of Being Human as the Core of Interdisciplinary Research (ICCESSH 2020); 2020: Atlantis Press.
  19. Dwiastuti I, Hendriani W, Andriani F. The impact of academic resilience on academic performance in college students during the Covid-19 pandemic. *KnE Social Sciences*. 2022:25–41-25–41.
  20. Alatawi AO, Morsy NM, Sharif LS. Relation between resilience and stress as perceived by nursing students: a scoping review. *Evidence-Based Nurs Res*. 2022;4(1):19-9.
  21. Guaraldi G, Milic J, Barbieri S, Marchiò T, Caselgrandi A, Volpi S, et al. Resilience and frailty in people living with HIV during the COVID era: Two complementary constructs associated with health-related quality of life. *JAIDS Journal of Acquired Immune Deficiency Syndromes*. 2022;89(1):S65-S72.
  22. Chis RM. A critical review of the literature on the relationships between personality variables, parenting and marital satisfaction. *Postmodern Openings*. 2022; 13(1):17-46.
  23. Holden CL, Rollins P, Gonzalez M. Health-promoting behaviors, relationship satisfaction, and resilience among a community sample. *Contemporary Family Therapy*. 2022:1-11.
  24. Hamza EGA, Gladding S, Moustafa AA. The Impact of Adolescent Substance Abuse on Family Quality of Life, Marital Satisfaction, and Mental Health in Qatar. *The Family Journal*. 2022;30(1):85-90.
  25. Downward P, Rasciute S, Kumar H. Mental health and satisfaction with partners: a longitudinal analysis in the UK. *BMC psychology*. 2022;10(1):1-10.
  26. Kline RB. Principles and practice of structural equation modeling: Guilford publications; 2023.

27. Connor KM, Davidson JR. Development of a new resilience scale: The Connor- Davidson resilience scale (CD-RISC). *Depression and anxiety*. 2003; 18(2):76-82.

28. Kourayem MA, Mahmoodinia S. The Quality of Life in the Elderly: The Role of Resiliency and Mindfulness. *Aging Psychology*. 2021;7(2).

29. Pargament KI, Koenig HG, Tarakeshwar N, Hahn J. Religious coping methods as predictors of psychological, physical and spiritual outcomes among medically ill elderly patients: A two-year longitudinal study. *Journal of health psychology*. 2004;9(6):713-30.

30. Momenjoo N, Rabbani R, Mirzaei Fandokht O, Ramezani Ghahderijani Z. Role of religious coping and moral intelligence in predicting students' psychological hardiness during the Coronavirus epidemic. *Pajouhan Scientific Journal*. 2021;19(4):25-32. (Full Text in Persian)

31. Shah-Siah M, Karami M. The Role of Using Satellite and Social Networks in Marital Intimacy and

Satisfaction of Qom Married Women. *Journal of Pizhūhish dar dīn va salāmat*. 2021;7(4):75-89. (Full Text in Persian)

32. Sarman A, Günay U. The effect of calligraphy as an art therapy intervention containing religious motifs, on the anxiety and depression in adolescent psychiatric patients. *Journal of religion and health*. 2023; 62(2):1269-85.

